

MANZINGER KRISZTIÁN

KONSTRUKTÍV PÁRBESZÉD
VAGY PÁRHUZAMOS MONOLÓGOK?
AZ EURÓPAI PARLAMENT
NEMZETISÉGI VONATKOZÁSÚ TEVÉKENYSÉGE
2014–2019 KÖZÖTT

A 2009–2014-es európai parlamenti (EP) ciklus egy strasbourggi manifesztó elfogadásával ért véget, amely számot adott a ciklus őshonos kisebbségeket célzó tevékenységéről és irányt kívánt mutatni a 2014–2019-es EP-ciklus képviselői és általában az Európai Unió (EU) számára. Bevezetésként ennek kapcsán érdemes azt röviden hangsúlyozni, hogy a kisebbségi kérdések felvetésének esélyei a nemzetállami értelmezési keretek miatt hagyományosan korlátozottak az EU-ban, viszont a 2014–2019-es ciklus eseményei – így elsősorban a Krím-félsziget orosz annektálása és a donbaszi fejlemények, a katalóniai, flandriai, skóciai és dél-tiroli függetlenségi törekvések, a migrációs válság és a nyugat-európai társadalmakat megrázó támadások – tovább rontottak a nyílt dialógus esélyein.

Mindazonáltal az EP mégis fontos kisebbségi vonatkozású eseményeknek adott helyt az idén lezárult európai törvényhozási ciklusban, amelyeknek vázlatos áttekintésére vállalkozik ezen írás. Azt is érdemes e ponton hangsúlyozni, hogy az elmúlt öt év az EP-n kívüli szférában is jelentős fejleményeket hozott az európai kisebbségek számára uniós szinten, mi azonban azokat itt csak az EP-beli események tárgyalásához szükséges mélységben ismertetjük majd.¹

1 Ennek kapcsán lásd például Manzinger Krisztián: Nemzetiségi többségű régiók és az Európai Unió, avagy a Brexit egyik lehetséges politikai következménye. *Külföldi Szemle*, 2016. 15 (4). 3–15.; Tárnok Balázs: Az Európai Törvényszék ítélete a Székely Nemzeti Tanács európai polgári kezdeményezése ügyében. *Jogesetek Magyarázata (JeMa)*, 2016. 7 (4). 41–47.; Tárnok Balázs: A Törvényszék ítélete a Minority SafePack kontra Bizottság ügyben. *Jogesetek Magyarázata (JeMa)*, 2017. 8 (1-2). 67–74.; Manzinger Krisztián – Vincze Loránt: Minority SafePack – esély az EU-s kisebbségvédelemre? *Pro Minoritate*, 2017. 27 (2). 3–21.; Varga Péter – Tárnok Balázs: Európai polgári kezdeményezések a nemzeti kisebbségek védelmében. *Kisebbségi Szemle*, 2017. 2 (3). 91–108.

Nemzetiségi képviselők az Európai Parlamentben

Az EP az Európai Bizottság (EB) mellett az EU legismertebb intézménye, amelynek tagjait 1979 óta az EU-s polgárok közvetlenül választják, így a testület demokratikus legitimitása erős. A testületnek a 2014–2019-es ciklusban 751 tagja volt – ez a 2019. májusi EP-választást követően a Brexit miatt 705-re csökken. A közvetlen választás miatt az EP pontosan leképezi az EU lakosságának a választás pillanatában meglévő politikai preferenciáját és annak megfelelő testületként működik a ciklus egész időtartama alatt. A közvetlen választás emellett az egyetlen olyan EU-s intézménnyé teszi az EP-t, amelyben a nemzetiségi igények a közösség lakossága akaratának megfelelően jelenhetnek meg, ami ismét a demokratikus legitimitást növeli.

A tagállamok listás választási rendszert alkalmaznak az EP-választás során, területük pedig többnyire egy választókerületet alkot, habár például Francia-, Ír- vagy Lengyelországban kerületekben történik a választás. A választási rendszer alapvetően arányos képviseletet biztosít – ez a kevés EU-s megkötés egyike a tagállamok irányában – és általában tagállamonként eltérő választási küszöböt alkalmaz. A választási küszöb alkalmazásának kérdése a jelen írás tekintetében abból a szempontból fontos, hogy az eredményezheti a kisebbségi politikai érdekképviselet kiszorulását az EP-ből: Szlovákiában 2014-ben – rekordalacsony részvétel mellett – a Magyar Közösség Pártja (MKP) 6,53%-ot, a Most-Híd pedig 5,83%-ot szerzett, míg Romániában a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) 6,29%-ot, miközben mindkét állam 5%-os bejutási küszöböt alkalmaz az EP-választáson is.

Az EP-képviselők számának korlátozottsága és az érintett nemzetiségi² közösségek lélekszámának összefüggésében egyes tagállamokban a kisebbségek választási szövetségben indulnak. Így például Spanyolországban 2014-ben négy kisebbségi választási szövetség

2 Az egyszerűség kedvéért jelen írásban – ettől eltérő megközelítés kifejezett hangsúlyozás hiányában – minden kisebbségi, nemzetiség és regionális közösséget és az őket képviselő politikai erőket azonos jellegűnek tekintjük függetlenül attól, hogy az adott államban milyen jogi státuszt élveznek. Érdeemes hangsúlyozni, hogy a mindennapi gyakorlatban ez közel sem ennyire egyszerű, hiszen például a katalánok – akik számban többen vannak, mint a máltaiak, luxemburgiak, ciprusiak, észtek, lettek, szlovének, litvánok, horvátok, írek vagy szlovákok – elutasítják kisebbségként való kategorizálásukat.

jutott EP-mandátumhoz,³ Finnországban pedig az Ålandon létező plurális svéd pártpolitika ellenére az EP-választáson az autonóm szigeteken élő szavazók az ott más választáson nem induló Svéd Néppártra (SFP) szavaznak.⁴ Vannak országok, amelyek nemzetiségi elvet vagy kedvezményes kvótát érvényesítenek. Belgiumban nemcsak a flamand és valon választókat tömöríti az állami szabályozás külön választókerületbe, hanem a lakosság mintegy 0,7%-át kitevő német közösséget is, jelentősen felülreprezentálva őket.⁵ Habár Olaszországban alkalmaznak egy 4%-os választási küszöböt, a nemzeti szabályok előírják, hogy az 50 000-nél több szavazatot szerző kisebbségi pártoknak jár EP-mandátum – így téve lehetővé a dél-tiroli németiség számára egy EP-képviselői hely megszerzését.⁶

A 2014–2019-es ciklusban ezért ismét jelentős számú nemzetiségi képviselő foglalt helyet az EP-ben: többek között skót, walesi, észt- és lettországi orosz, litvániai lengyel, olaszországi és belgiumi német, katalán, baszk, asztúriai, valenciai, kanári-szigeteki, galíciai és bulgáriai török. A külhoni magyar közösségek is rendelkeztek képvisellel: Szlovákiából mind az MKP, mind a Most-Híd 1-1 (Csáky Pál és Nagy József), Romániából pedig az RMDSZ 2 mandátumot (Sógor Csaba és Winkler Gyula) szerzett. A Fidesz-KDNP listáján ezen felül mandátumot szerzett a kárpátaljai (Ukrajna) és délvidéki (Szerbia) magyarság 1-1 képviselője (Bocskor Andrea és Deli Andor), illetve Tőkés László korábbi Királyhágómelléki református püspök, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnöke.

Habár az EU intézményei hagyományosan vonakodóak a nemzetiségi jogok terén – arra hivatkozva, hogy az kizárólagosan tagállami hatáskör és abban nincsen uniós kompetencia – az EP-ben a kisebbségi kérdések – épp a közvetlen választás miatt – hagyományosan jelen vannak. Az EP elsősorban erre hivatott testülete az Őshonos kisebbségek, nemzeti közösségek és nyelvek munkacsoportja (Intergroup for Traditional Minorities, National

3 A katalánok, baszk, galíciai és kanári-szigeteki együttműködéssel létrehozott *Koalíció Európáért* (Coalición por Europa) 5,42%-ot szerzett, ami 3 mandátumot eredményezett. A baloldali függetlenségpárti katalánok a *Baloldal a Döntés Jogáért* (L'Esquerra pel Dret a Decidir) elnevezésű koalícióban, míg a függetlenségpárti baszk, navarrai, galíciai, aragóniai, asztúriai és kanári-szigeteki baloldali erők a *Népek Döntenek* (Los Pueblos Deciden) elnevezésű összefogásban szereztek 4, illetve 2,08%-ot és 2, illetve 1 EP-képviselői helyet. Ugyanígy kapott 1,9%-ot és 1 EP-mandátumot a baloldali, környezetvédő, föderációpárti *Európai Tavasz* (Primavera Europea) párt szövetség.

4 Åland – ahol Finnország lakosságának 0,5%-a és a finnországi svéd nyelvű lakosság alig 10%-a lakik – hosszú ideje sikertelenül törekszik elérni, hogy 1 EP-képviselői mandátum alanyi jogon járjon számukra Finnországon belül.

5 A Belgiumnak járó 21 helyből 1 jut a német választókerületre.

6 A 2014-es választáson 27 448 906 érvényes szavazat érkezett Olaszországban, vagyis az összesen 73 EP-mandátum elnyeréséhez átlagosan 376 000 szavazatot kellett gyűjteni, míg – a közösség ennél kisebb lakosságszáma okán – a Dél-Tiroli Néppárt (SVP) „mindössze” 138 000 szavazatot szerzett, ami ennek a kedvezményes kvótának a hiányában nem lett volna elegendő a mandátum megszerzéséhez.

Communities and Languages), amely az EP 28 frakcióközi munkacsoportjainak egyike. Létrehozása frakciókon átívelő egyezség esetén lehetséges és minden ciklus elején – így 2014-ben is – a munkacsoportok korlátozott száma miatt komoly lobbitevékenység szükséges a létrehozás érdekében.

Az EU-n belüli kisebbségi kérdések a Minority Intergroup mellett elsősorban az EP Petíciós (PETI), Állampolgári jogok, bel- és igazságügyi bizottságában (LIBE), de esetenként akár a Kultúra és oktatás (CULT) vagy a Jogi ügyek (JURI) keretein belül is szóba kerülhetnek. Azonban mivel a kisebbségi kérdések bármilyen élethelyzetben megjelenhetnek, így akár a mezőgazdasággal, a közlekedéssel vagy más kérdéssel foglalkozó bizottságban is figyelni kell arra, hogy a nemzetiségeknek megfelelő szabályozás szülessen.

Frakcióközi kisebbségi munkacsoport

A Minority Intergroup az EP egyik legtöbb tagot tömörítő munkacsoportja, amely a parlament plenáris üléseinek csütörtökén ülésezik Strasbourgban – szinte minden plenáris alkalmával. Ennek következtében a 2014–2019-es ciklusban 35 ülésre került sor, amelyek jóval több mint felén magyar vonatkozású kérdések is szerepeltek. A munkacsoportot három társelnök vezette, akik nemcsak földrajzi, de politikai értelemben is Európa sokszínűségét jelenítették meg: a kolozsvári születésű Gál Kinga (Fidesz, Európai Néppárt – EPP) mellett a finnországi svéd nyelvű Nils Torvalds (SFP, ALDE – Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért) és a spanyolországi katalán Josep-Maria Terricabras (Katalán Köztársasági Baloldal, G/EFA – Zöldek/Európai Szabad Szövetség képviselőcsoport) töltötték be a tisztséget.⁷

A frakcióközi munkacsoport tevékenysége elsősorban kisebbségi vonatkozású kérdések nyílt szavakkal történő bemutatására terjed ki, de gyakran hallgat meg intézményi, sőt akár állami vezetőket is. A teljesség igénye nélkül megemlíthető például, hogy 2015. február 12-én Astrid Thors, az EBESZ kisebbségügyi főbiztosa hivatalának tevékenysége bemutatása mellett hangsúlyosan beszélt arról is, hogy az EU-csatlakozást követően egyes államokban csökkent a jogszabályok végrehajtásának hatékonysága, aminek kapcsán elsősorban az Alapjogi Ügynökség lehetséges szerepét emelte ki. Érdemes megemlíteni, hogy már ekkor –

⁷ 2016 októberéig Jordi Vicent Sebastia Talavera (Compromis, G/EFA – Zöldek/Európai Szabad Szövetség képviselőcsoport) volt a harmadik társelnök, aki akkor – egy választási szövetségi megállapodásnak megfelelően – lemondott az EP-mandátumáról.

két és fél évvel az ukrán oktatási törvény elfogadását megelőzően – szóba kerültek Ukrajna kisebbségi jogokat korlátozó törekvései, ami jelentős részben vezethető vissza arra, hogy a magyar néppárti delegáció tagjaként egy kárpátaljai képviselő hitelesen tudta ezt a kérdéskört megjelíteni.

2016. október 27-én a szerb kormányzat részéről Ana Brnabić akkori közigazgatási és helyi önkormányzatokért felelős minisztert – ma Szerbia miniszterelnöke – és Ćedomir Backović igazságügyi miniszterhelyettest hallgatták meg a munkacsoportban.⁸ Az eszmecsere kontextusa a szerb csatlakozási tárgyalások során abban az időszakban megnyitott 23. fejezet⁹ és az annak kapcsán kidolgozandó kisebbségi akcióterv volt, amelyek mellett kiemelt hangsúlyt kaptak a nemzeti tanácsokkal¹⁰ kapcsolatos kérdések is. A munkacsoport fontosságát ezen az ülésen nemcsak a szerb kormány megjelent tagjai mutatták, de Marian-Jean Marinescu román EP-képviselő (EPP) Timok-völgyi vlahokkal kapcsolatban feltett kérdése is – a képviselő ugyanis nem csupán nem tagja az intergroupnak, de kifejezetten kettős mércét alkalmaz kisebbségi vonatkozásban.

2016. február 4-én a munkacsoport Navracsics Tibor oktatásért, kultúráért, ifjúságpolitikaért és sportért felelős biztossal folytatott eszmecserét, aki a kisebbségi jogok tekintetében az uniós jog korlátozottságát, míg a kisebbségi nyelvek vonatkozásában az uniós politikák kihasználhatóságát emelte ki. Ugyanaz év május 12-én az Európa Tanács (ET) Regionális és kisebbségi nyelvek kartájával foglalkozó részlegének titkárságvezetőjét, Sixto Molinát hallgatta meg a munkacsoport, aki a Regionális és kisebbségi nyelvek chartája kapcsán őszintén elmondta, hogy a legnagyobb kihívásokat egyrészt a ratifikáció folyamatának megakadása,¹¹ másrészt a vállalt kötelezettségek részes államok általi teljesítésének elmaradása jelenti – hangsúlyozta viszont eszköztelenségüket az előrelépésre ezekben a vonatkozásokban.

8 Az ülésen felkért előadóként részt vett a szerb kormánytagokon kívül Nyilas Mihály, Vajdaság oktatási, szabályozási, közigazgatásért felelős tartományi titkára, ill. Hajnal Jenő, a Vajdasági Magyar Nemzeti Tanács elnöke is.

9 Az uniós joganyag szakpolitikai területekre oszlik, amelyek mindegyike külön tárgyalás tárgyát képezi a csatlakozási folyamat során. A szakpolitikai területek vagy „fejezetek” száma jelenleg 35. A 23-as fejezet az igazságszolgáltatással és az alapvető jogokkal foglalkozik.

10 A 15–35 taggal rendelkező választott nemzeti tanácsok meghatározott kisebbségi vonatkozású kérdések tekintetében – elsősorban az oktatás, kultúra, média és nyelvhasználat terén – önkormányzati feladatokat látnak el az érintett nemzetiség tekintetében. Emellett együttműködnek a kormány – és vajdasági nemzetiségek esetén – Vajdaság intézményeivel. A nemzeti tanácsok helyzete a ciklus utolsó, 2019. március 29-i munkacsoporti ülésén is téma volt.

11 Az 1992-ben megszövegezett dokumentumot a mai napig az Európa Tanács 47 tagállamából 33 írta alá és mindössze 25 ratifikálta. A legutóbbi csatlakozó Bosznia-Hercegovina volt, amely 2005-ben írta alá és 2010-ben ratifikálta a chartát. *Chart of signatures and ratifications of Treaty 148 – European Charter for Regional or Minority Languages*. Letöltés helye: www.coe.int/en/; letöltés ideje: 2019. 01. 03.

A 2018. január 18-i ülésen Magyar Annát, az Európa Tanács (ET) Parlamenti Közgyűlésének és az Európai Unió (EU) Régiók Bizottságának (RB) magyar tagját hallgatták meg, aki az ET Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusának 2017. októberi ülésén elfogadott regionális és kisebbségi nyelvek aktuális európai helyzetéről szóló 410(2017). sz. ajánlást és a 424(2017). sz. határozatot mutatta be. A dokumentumok kapcsán kiemelte, hogy nemcsak egy visszatekintés adása volt a céljuk, hanem iránymutatással is kívántak szolgálni a tagállamoknak a jobbítás érdekében.

Az intergroup magyar ügyekben kifejezetten aktív volt. Így például 2017 őszén levelet intéztek Petro Porosenko ukrán államfőhöz kérve azt, hogy ne hirdesse ki az oktatási törvény kisebbségekre hátrányos rendelkezéseit, illetve üléseiken bemutathatták közösségük helyzetét és saját törekvéseiket például az RMDSZ, az MKP, a Vajdasági Magyarok Szövetsége (VMSZ), a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) képviselői is. A külhoni magyarok helyzete mellett többször szó esett a dél-tiroli németek és ladinok aktuális kihívásairól, Ukrajna és Lettország kisebbségi nyelvű oktatással szembeni tevékenységéről, a litvániai lengyelek problémáiról vagy a sziléziai kisebbség létének lengyel tagadásáról. Szenteltek ülést a franciaországi nyelvi helyzetnek és a 2016. január 1-jén hatályba lépett közigazgatási reform kérdésének, de a Hollandiához tartozó karib-tengeri szigeteken beszélt papiamento nyelv helyzetének is.

Bemutatták az Európa Ifjúsági Fővárosa 2015 kolozsvári tapasztalatait, illetve a Donostia – San Sebastian Európa Kulturális Fővárosa projektet és egyes, részben német lakosságú falvak 2016-ban a lengyelországi Opole városba történő beolvasztása elleni tiltakozást is. Többször volt a munkacsoport vendége az Európai Nemzetiségek Föderális Uniójának (FUEN) vezetősége, amellyel részben az együttműködés, részben pedig a Kisebbségvédelmi kezdeményezés (Minority SafePack, MSPI) kérdéseiről cseréltek eszmét. Tematikus kérdések is szerepeltek a napirenden, így – ismét csak említés szintjén – meghallgatták a Regionális Televíziók Európai Szövetségének (CIRCOM) képviselőjét, több alkalommal beszéltek a kisebbségi nyelvek és a gazdaság összefüggéséről – amely kérdés az EU-val dolgozó kisebbségi szervezetek részéről kiemelt figyelemnek örvend – valamint folyamatos tájékoztatást kaptak a MSPI aláírásgyűjtéséről.

EP-bizottságok

Az EP – más választott jogalkotó intézményekhez hasonlóan – munkája során különböző parlamenti bizottságokban dolgozik. Ezek a bizottságok különleges ügyeket tárgyalnak, illetve jogszabály-előterjesztéseket készítenek vagy véleményeznek, amelyekről – bizottság-beli elfogadásuk esetén – az EP plenáris ülése dönt. Habár a nemzetiségi politika nem része az EU-s joganyagoknak, az EP-képviselők személyes háttere és az általuk képviselt választók igényei miatt van néhány nemzetpolitikai szempontból nagyobb fontosságú bizottság ezek között. A következőkben említésszerűen ezekről a bizottságokról szólunk.

Petíciós Bizottság (PETI)

A PETI-hez az EU-s polgárok közvetlenül fordulhatnak jogsérelemre hivatkozással, annak orvoslását kérve. A bizottság azonban nem jogorvoslati szerv, tevékenysége sokkal inkább közvetítő jellegű: amennyiben a panaszt befogadják – erről a PETI titkársága dönt jogszabályi előírások alapján – akkor lehetőséget adhat petíciósnak (panaszosnak) a kérelme előadására, tájékoztatást kérhet a bepanaszolt tagállamtól és felkérheti az EB-ot a jogi helyzet tisztázására. A PETI szerepét – csakúgy mint a többi EP-s bizottságét – a helyén kell kezelni: ügyek megoldására a legritkább esetben alkalmas, politikai nyomás kifejtésére viszont képes, ami akár a probléma megoldását is elősegítheti.

A bizottság előtt több magyar vonatkozású petíció is van, így többek között a Beneš-dekrétumok, a szlovákiai vasúti kétnyelvű feliratok,¹² a szlovák államnyelvtörvény, a romániai ingatlan-restitúció, ill. a kisebbségi nyelvek romániai használata kapcsán. Megemlítenéd, hogy például a PETI elutasította 0957/2012. számon regisztrált petíció befogadását, amelyben azt panaszolták marosvásárhelyi civilek,¹³ hogy a városi iskolák román történelmi személyiségekről vannak elnevezve, negligálva a magyar lakosság kulturális örökségét; a Beneš-dekrétumok ügyében érkezett beadványokat pedig összekapcsolta. Az új ügyek között érdemes kiemelni a sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó Kollégium ügyében benyújtott és 52/2015. számmal iktatott kérelmet. A magyar ügyek napirenden tartását elősegítette,

12 Miután a Híd-Most részvételével felálló kormány – amelynek közlekedésért felelős miniszterét ez a párt adja – 2017 februárjában törvénymódosítással engedélyezte a kétnyelvű feliratok kihelyezését, ez a kérdés megoldódott.

13 Civil Elkötelezettségi Mozgalom – CEMO.

hogyan a PETI-nek Csáky Pál MKP-s EP-képviselő személyében a teljes 2014–2019-es ciklusban volt magyar alelnöke. A nemzetiségi vonatkozású petíciók szempontjából az egyik legfontosabb esemény a 2017. május 4-i közmeghallgatás volt, ahol az előterjesztők szóban is kifejtették álláspontjukat.

A PETI-ben többször is meghallgatták Frans Timmermanst, a COM első alelnökét, aki ez alkalommal nemzetiségi problémák felvetésére is kénytelen volt reagálni. 2015. május 5-i tájékoztatója jól mutatta az EB demokráciafelfogását és a kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos averzióját: egyrészt a felszólalók rámutattak, hogy az európai polgári kezdeményezések¹⁴ gyakran az alapvető – így például nemzetiségi – jogok tiszteletben tartásának hiányosságaira hívják fel a figyelmet, de az Alapjogi Charta 51. cikkére hivatkozva az EB mindig azzal érvel, hogy ezek tagállami kérdések, illetve nem az uniós jog végrehajtására vonatkoznak; másrészt pedig Timmermans a nyelvi és kulturális egyenlőség kérdését összemosni igyekezett az általános diszkriminációmentességgel és valamennyi kisebbség védelmével. Hasonlóan vélekedett a PETI 2017. április 25-i ülésén való részvételét követően, amikor a PETI elnökéhez intézett levelében kifejtette, hogy az EB-nak nincs általános kompetenciája a kisebbségek vonatkozásában, így különösen elismerésük, önrendelkezéshez és autonómiához való joguk vagy nyelvhasználatuk kapcsán.

A PETI nemzetpolitikai szempontból talán legfontosabb eredménye a 2014–2019-es ciklusban a P8_TA(2018)0032 számú, az EU tagállamaiban a kisebbségekhez tartozó uniós polgárok hátrányos megkülönböztetésével szembeni küzdelemről szóló állásfoglalás 2018. február 7-i elfogadása volt az EP plenáris ülésén.¹⁵ A dokumentum sürgeti egy átfogó EU-s kisebbségvédelmi keret kialakítását, ill. felhívja Antonio Tajani EP-elnököt, hogy a szöveget juttassa el a Tanácshoz, a EB-hoz, ill. a tagállamok kormányaihoz és parlamentjeihez. A dokumentumot Cecilia Wikström svéd EP-képviselő, PETI-elnök terjesztette a plénum elé, de a szövegezés jelentős részben Csáky Pál (EPP, SK) munkája, módosító javaslatokkal pedig más – többek között külhoni magyar – EP-képviselők is hozzájárultak a szöveg jobbá tételéhez. A dokumentum a PETI-ben az elmúlt években zajló kisebbségi fókuszteremtés újabb állomása.

Az állásfoglalás hangsúlyozza, hogy a kisebbségek védelme és a nyelvi, ill. közösséghez tartozásuk miatti diszkriminációjuk tilalma az EU-szerződések és az Alapvető jogok chartájának rendelkezéseiből fakad (8. pont), amelyek megvalósítása érdekében szükséges

14 Ekkor már elutasították a Minority SafePacket és az SZNT európai polgári kezdeményezését is.

15 Állásfoglalás az uniós tagállamokban élő kisebbségek védelméről és megkülönböztetésmentességéről (2017/2937(RSP)). Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2019. 01. 03.

az EU-s kisebbségvédelmi jogi keret kialakítása (4.), ill. az őshonos és nyelvi kisebbségek tagállamokon belüli helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése, melyben az EU Alapjogi Ügynökségének kell szerepet vállalnia (7.). Felhívja a figyelmet a tagállamokban állandó lakóhellyel rendelkező nem állampolgárok jogi státuszának rendezésére (12.), ill. a nemzetiségek természeti és kulturális erőforrásait a társadalmi kohézió alappilléreinek nevezi, amelyek megőrzése a jövő generációk számára elengedhetetlen (13.).

Felkéri a tagállamokat az Európa Tanács (ET) *Kisebbségvédelmi keretegyezményének* és *Regionális vagy kisebbségi nyelvek chartájának*, ill. az *Emberi jogok európai egyezményének* aláírására, ratifikálására és alkalmazására, ill. a nyelvi és őshonos kisebbségek ezekben az egyezményekben megfogalmazott elveknek megfelelő jogvédelmére (14.). EU-s jogalkotási tekintetben felhív a faji egyenlőségről szóló 2000/43/EK irányelv és a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmódról szóló 2000/78/EK irányelvek módosítására, valamint felkéri az EB-t az egyenlő bánásmódról szóló irányelv-javaslatról /COM(2008)0426/ szülő tárgyalások újraindítására és azoknak a 2019-ben záródó jogalkotási ciklus vége előtti lezárására (15.).

Az állásfoglalás bátorítja a tagállamokat a kisebbségi nyelvek használatának biztosítására és a Szerződéseknek megfelelően az Unió nyelvi sokszínűségének védelmére (16.), kifejezi meggyőződését, hogy azokban a közösségekben, ahol egyszerre több nyelvet használnak, az állam alkotmányos rendjével összhangban el kell kerülni valamely nyelv korlátozását a másakra való hivatkozással (17.). Felhívja továbbá az EB-ot a regionális és kisebbségi nyelvek oktatásának és használatának előmozdítását célzó tevékenységre, amely alkalmas eszköz lehet a nyelvi diszkriminációval szemben (18.).

A PETI természetesen nem csak magyar vonatkozású megkeresésekkel szembesült: befogadott például petíciót a bulgáriai vlach kisebbség elismerése és a bulgáriai kisebbségi nyelvek választási kampányok során való használhatóságával kapcsolatosan is.

Állampolgári jogok, bel- és igazságügyi bizottság (LIBE)

Az EP Állampolgári jogok, bel- és igazságügyi bizottsága (LIBE) – amelynek a ciklusban az egyik alelnöke Gál Kinga EP-képviselő volt – elsősorban alapjogi kérdésekkel foglalkozik; kisebbségi problémák megvitatását a testület, amennyire csak tudja, kerülni próbálja, hiába jelentette ki az alapjogok EU-n belül helyzetéről szóló 2013–2014. évi jelentés előkészítésének során az Alapjogi Ügynökség (FRA) szakértője, hogy felméréseik

szerint az etnikumhoz és a vallási hovatartozáshoz kapcsolódóan történik a legtöbb alapjogi jogsértés az Unióban. Amikor például 2018. október 1-jén a romániai jogállamiság kérdése volt a vitatéma a LIBE-ben, a romániai kisebbség jogi helyzet nem került szóba, habár a jogállamiságnak a vonatkozó jogszabályok gyakorlati alkalmazását feltétel nélkül magában kellene foglalnia. EU-n belüli kisebbségi problémák leginkább az alapjogi jelentések kidolgozása során merültek fel a LIBE-ben.

A 2015-ös alapjogi jelentés ebből a szempontból mérföldkőnek számít: a jelentés tervezetének kidolgozását Nagy József EP-képviselő végezte, aki tudatosan igyekezett a nemzetiségekre vonatkozó megállapítások számának és tartalmának erősítésére. A módosító javaslatok pontosan kirajzolják az európai politikumot a kérdésben átszövő megosztottságot: voltak, akik gyengének tartották a szöveget, mások túl erősnek, ismét mások a „kisebbség” kategóriáját igyekeztek felhívítani. A 2016 decemberében elfogadott szöveg végül a korábbiaknál lényegesen tartalmasabb lett nemzetiségi vonatkozásban: helyett kapott benne egy kisebbségek jogaival foglalkozó külön fejezet, illetve egyértelműen felhívta a figyelmet a kisebbségi jogok fontosságára és azok közösségi (kollektív) jellegére, szóhasználata pedig túlmélt az EU intézményeiben – akár az EP-ben – megszokottakon.

A szöveg bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a kisebbségek hozzájárulnak Európa gazdaságához és sokszínűségéhez, a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartása pedig az Unió egyik alapelve; sürgette a kisebbségek hatékony védelmének megerősítését; a populizmus és a szélsőségeség terjedésével szemben a kisebbségekkel való békes egymás mellett élés előmozdítását. Egyértelműen kijelentésre került, hogy a kisebbségi közösségek egyenlőségéhez nélkülözhetetlen sajátos szükségleteik figyelembe vétele, míg a tagállamok számára a nyelvi jogok tiszteletben tartása és a vonatkozó ET-egyezmények aláírása, illetve ratifikálása fogalmazódott meg ajánlásként – egyebek mellett. A szöveg sürgette továbbá, hogy az EB állapítson meg kisebbségvédelmi normákat, *„mivel e csoportok védelme része a koppenhágai kritériumoknak, amelyek a tagjelölt államokra és a tagállamokra egyaránt vonatkoznak,”* a FRA-t pedig felkérte, hogy kísérje figyelemmel a kisebbségekkel szembeni megkülönböztetést. Erős magyar vonatkozása miatt hangsúlyozandó, hogy a jelentés felkérte az EU-t az ET Parlamenti Közgyűlésének (PKGY) 1985(2014). számú állásfoglalása (Kalmár-jelentés) végrehajtására is.

A LIBE-ből indult a Nagy József EP-képviselő által kezdeményezett, az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2018/2036(INI) számú, 2018.

november 13-án az EP plenárisa által elfogadott jelentés is.¹⁶ A jelentés felhívta a COM-ot, hogy dolgozza ki a kisebbségek védelmére vonatkozó uniós minimumszabályok közös keretét úgy, hogy az tartalmazzon rendszeres jelentéstétellel járó részcélokat, és legalább az alábbiakra terjedjen ki:

- a tagállami bevált gyakorlatokat tükröző iránymutatások készítése a kisebbségi jogok védelmével foglalkozó különböző érdekeltek bevonásával;
- bizottsági ajánlás, figyelembe véve a meglévő nemzeti intézkedéseket, a szubszidiaritást és az arányosságot;
- jogalkotási javaslat az EU-ban a kisebbségek védelmére vonatkozó minimumszabályokról, egyértelmű hivatkozási pontokkal és szankciókkal

A jogállamisági mechanizmus létrehozása a 2014–2019-es ciklus egyik leggyakrabban felmerülő politikai célja volt, ennek kapcsán egyebek mellett a LIBE-ben tartott 2016. márciusi közmeghallgatáson is felmerült a nemzetiségi jogok érvényesítésének és a jogállamisági mechanizmusnak az összekapcsolása annak érdekében, hogy valóban érvényesüljenek az egyes tagállamok által elfogadott jogszabályok. A 2017. szeptember 27-i közmeghallgatás egyik fő témája pedig a kisebbségi civil szervezetek társadalmi szerepe volt, ahol a kisebbségek által létrehozott civil szervezetek kapcsán kiemelésre került, hogy azok sok esetben olyan tevékenységet végeznek, amelyeket a többséghez tartozók vonatkozásában az állam lát el.

Kultúra és oktatás bizottság (CULT)

Tekintettel arra, hogy az EP Kultúra és oktatás bizottsága (CULT) az előző ciklusban (2013) fogadta el a veszélyeztetett nyelvek védelméről szóló Alfonsi-jelentést, már 2014-ben kezdetén egyértelmű volt, hogy egy újabb nagy horderejű dokumentum elfogadása nem várható. Ennek ellenére mégis születtek fontos dokumentumok ebben a bizottságban is, amelynek egyik alelnöke a kárpátaljai magyar Bocskor Andrea volt.

16 Jelentés az EU-ban élő kisebbségekre vonatkozó minimumszabályokról (2018/2036(INI)) Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2019. 01. 03.

2017. március 23-án mutatták be a CULT által készített *Minority Languages and Education: Best Practices and Pitfalls* c. dokumentumot,¹⁷ amely az ET Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának megközelítését alapul véve koncentrált meghatározott területen élő őshonos kisebbségi nyelvekre. A vizsgált nyelvek a baszk (Francia- és Spanyolország), a fríz (Hollandia), a német (Olaszország), a magyar (Románia, Szlovákia és Szlovénia), az ír (Írország),¹⁸ a lengyel (Litvánia), a romani és beás (Magyarország), a szorb (Németország), a svéd (Finnország) és a walesi (Egyesült Királyság) voltak. A jelentés megállapította, hogy

- nincsen egységes európai gyakorlat,
- az államok feladata saját szabályozásuk gyakorlatba ültetése,
- az intézmények támogatása és a nyelvi tervezés a kisebbségi oktatás sarokkövei,
- kihívás a jó minőségű tankönyvek és a szakképzett tanárok biztosítása.

Az EU feladatának a tapasztalatcsere előmozdítását, a kisebbségi nyelveket védő nemzetközi egyezmények ratifikálására való ösztönzést, a tagállamok ösztönzését a kisebbségi nyelvek jogi elismerésére, ill. az oktatás teljes spektrumú biztosítására, a többnyelvűsre vonatkozó kutatások elősegítését, elsősorban a mindkét nyelven beszélő lakosság által lakott határrégiókban az államok közötti együttműködés előmozdítását, illetve egy olyan nemzetközi jutalmazási rendszer kialakítását nevezte, amely ösztönzi a pedagógusok többnyelvű oktatásban való részvételét. Amíg a megfogalmazott feladatok jelentős részével közép-európai szemszögből is messzemenően egyet lehet érteni, a többnyelvű oktatás támogatására vonatkozó elképzelés egyértelműen nem tartozik ide.

Ez már a dokumentum bemutatásakor is világossá vált: Bocskor Andrea, a jelentés kezdeményezője és Sógor Csaba EP-képviselők is szóvá tették azt, hogy az összeállításban több súlyos pontatlanság és téves következtetés kapott helyet, ráadásul annak elkészítésébe az érintett EP-képviselőket egyáltalán nem, a helyszíni tapasztalatokkal rendelkező szakértőket pedig nem megfelelően vonták be. Sógor Csaba és Csáky Pál EP-képviselők írásban is eljuttatták a szerzőkhöz az észrevételeiket, hangsúlyozva többek között, hogy hibás a román és a szlovák jogszabályi keret bemutatása, a romániai magyar nyelvű oktatás célja nem

17 Letöltés helye: www.europarl.europa.eu; letöltés ideje: 2019. 01. 03.

18 Az ír az EU hivatalos nyelve, Írország nemzeti és első hivatalos nyelve, illetve elismert kisebbségi nyelv az Egyesült Királysághoz tartozó Észak-Írországban, viszont az elmúlt évszázadokban jelentős mértékben teret veszített az angollal szemben. Írország lakosságának 40%-a beszélt a nyelvet a 2016-os népszámlálás szerint, legalább heti egy alkalommal pedig mindössze 10%-uk használta szóbeli kommunikációra. *Census of Population 2016 – Profile 10 Education, Skills and the Irish Language*. Letöltés helye: www.cso.ie/en; letöltés ideje: 2019. 04. 10. Az ír revitalizálása érdekében a dublini kormány több évtizedes programra fogott, amelynek tényleges sikeressége ma még nem látható.

a magyarországi elhelyezkedés elősegítése, a román nyelv ismeretének esetenként alacsony szintje pedig a törvényi keret alkalmazásának hiányosságaira vezethető vissza, illetve, hogy semmi különleges nincs abban, hogy a szlovákiai magyar szülők magyar tannyelvű iskolába küldik a szlovákul egyébként kiválóan beszélő gyermekeiket.¹⁹

A jelentés jól mutatja, hogy milyen jelentős koncepcionális eltérések vannak egyes nyugat-európai és a közép-európai kisebbségek között, illetve azt is, hogy a nyugatiak hitelességi szempontból való beágyazottsága még mindig magasabb az európai politikum számára – hasonlóan a továbbra is meglévő EU-n belüli keleti és nyugati megosztottsághoz.²⁰ A szlovákiai és a romániai magyarok vonatkozásában fontos és negatív bizonytalansági tényezőnek nevezte az összeállítás a 20%-os helyi arányhoz kötött nyelvhasználati jogokat, a Szlovéniánál szűkebb kisebbségi jogokat pedig ezen országok Magyarországgal való viszonya terheltségének és a magyar közösség nagyságának függvényének. Ez a koncepció azonban ismét hibás, hiszen az okozatot (a magyar nyelv gyengébb védelme és a terheltebb államközi kapcsolatok) nevezi oknak a tényleges ok (a nagyobb közösség jelentette politikai kihívás helytelen kezelése) helyett.

Természetesen nem ez volt az egyetlen alkalom, amikor nemzetiségi kérdések felmerültek a CULT-ban, ülést szenteltek például a nyelvi sokszínűség kérdésének 2018 júniusában – a Nagy József által kezdeményezett, korábban említett jelentés véleményezése során.

EU-s tanácsadó szervek: a Régiók Bizottsága és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az EU jogalkotását segítő két tanácsadó szerv, a Régiók Bizottsága (RB) és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) a tagállamok kormányai által kijelölt tagokból áll: a RB esetén helyi és regionális választott politikusokból, az EGSZB-ben pedig a munkaadói, munkavállalói és egyéb érdekcsoportokból származó személyekből. Ennek megfelelően elsősorban az RB, de szektorális politikákhoz kapcsolódva az EGSZB is képes volt aktivitást kifejteni nemzetiségi témakörökben a 2014–2019-es ciklusban, ráadásul a RB elnöke a ciklus második felében Karl-Heinz Lambertz korábbi belgiumi német közösségi miniszterelnök volt.²¹

19 Nem csak magyar vonatkozásban tartalmazott a szöveg súlyos hibákat: nem említette például, hogy a svéd Finnországban nem kisebbségi, hanem hivatalos nyelv.

20 A jelentést a hollandiai fríz Fryskle Akademy és az ahhoz kapcsolódó Mercator Research Centre készítette.

21 A 70 000 fős német közösség saját parlament választására és kormány létrehozására jogosult, amely a belga alkotmányos rend szerint meghatározott feladat- és hatáskörökben járhat el a közösség területén.

Az RB már ezt megelőzően is kiemelten foglalkozott kisebbségi vonatkozású kérdésekkel, 2017 júniusában például a határmenti többnyelvűségről rendeztek tanácskozást, amely a vonatkozó német tapasztalatokat mutatta be elsősorban a belgiumi német közösség, a Saar-vidék és Szászország tapasztalatai alapján, a fókusz azonban itt nem a kisebbségvédelem, sokkal inkább a gazdasági piacszerzés többnyelvűség előmozdítása révén való elősegítése volt. E téren a legnagyobb horderejű esemény azonban valószínűleg a 2017. november 30-tól december 1-jéig tartó *Erösen kötödvé a régiókhöz (Deeply Rooted in the Regions)* címmel a nemzetiségek lakta régiók fejlesztését komplexen tárgyaló tanácskozás volt, amelynek megtartása ellen a görög és a román RB-delegációk, illetve Állandó Képviselők²² is tiltakoztak.²³

EP-képviselők nemzeti ségi vonatkozású rendezvényei

Az intézményi keretek mellett rengeteg EP-képviselő által megtartott rendezvény, tanácskozás is foglalkozott a nemzeti ségi kérdés különböző aspektusaival. A jelen írásnak mindazonáltal nem feladata az egyes külhoni magyar EP-képviselők tevékenységének részletes bemutatása, így a következőkben említés szerűen, elsősorban témakörökre koncentrálvá emelünk ki az EP-képviselők által rendezvényeken bemutatott kérdéseket és ügyeket. Ennek során említésre kerülnek majd a magyar nemzetpolitikai törekvésekhez csak áttételesen kapcsolódó, illetve egyéb nemzeti ségi vonatkozású rendezvények is.

Ahogy an a bevezetőben már említettük, a 2014-es skóciai és katalóniai függetlenségi népszavazások – függetlenül attól, hogy az egyik legális, a másik illegális volt – a tagállamok területi integritásának kérdését is felhelyezték a nemzeti ségi vonatkozású kérdések palettájára. Ez a kérdéskör természetesen többnyire távol tartotta a magyar EP-képviselőket, viszont egy olyan diskurzus megjelenését mutatta, amely felkészületlenül érte az EU-t. Különösen nehezen tudtak az európai intézmények e kihívásra reagálni azért, mert a függetlenségi törekvések – beazonosítva a számukra legkedvezőbb forgatókönyvet – feltétlen elkötelezettségüket hangsúlyozták az EU és az EU-tagság „fenntartása” iránt, illetve önmagukat nem etnikai, hanem a sokkal integratívabb területi törekvés ként igyekeztek bemutatni.

22 Az EU tagállamai Brüsszelben Állandó Képviselöket működtetnek, amely az EU intézményeivel működik együtt. Az EU- és NATO-tagállamoknak így három egymástól szervezetenként elkülönített külképviseletük működik Brüsszelben: egy-egy Állandó Képviselő az EU-hoz és a NATO-hoz akkreditálva, míg egy nagykövetség Belgiumhoz.

23 A román tiltakozás oka a programban szereplő „Transylvania” (Erdély) szó volt, mert érvelésük szerint ilyen régió nem létezik Románián belül.

Európai dimenziójú kérdések

A 2014–2019-es ciklus fontos fejleményei voltak az Európai Unió Bíróságának azon döntései, amelyek hatályon kívül helyezték az EB döntéseit a Minority SafePack és a nemzetiségi régiókról szóló – a Székely Nemzeti Tanácshoz kötődő – európai polgári kezdeményezések elutasításáról és új eljárás lefolytatására az EB-t. Ezek a döntések, elsősorban a 2017 tavaszán a Minority SafePack ügyében meghozott ítélet, az EP-ben is jelentkeztek különböző rendezvények és tanácskozások formájában, amelyek közül például egy 2017. májusi Antonio Tajani EP-elnök védnökségével zajlott.²⁴

Egyes magyar EP-képviselők kifejezetten aktívan vettek részt európai dimenziójú rendezvények megszervezésében. Sógor Csaba például walesi és dél-tiroli EP-képviselőkkel közösen a kisebbségi nyelvek európai jövőjéről tartott rendezvényt 2015 februárjában, amelynek során a nyelvek jogegyenlőségét és támogatását nevezték a fő szempontnak, amelyen azok jövője múlik. E rendezvényen hívták fel a figyelmet arra a problémára is, hogy habár a katalán 9–11 millió EU-s polgár nyelve, mégsem minősül hivatalosnak, miközben például a 400 000 fő által beszélt máltai nyelv hivatalos. Ugyancsak Sógor szervezett tanácskozást 2016 februárjában az EU 2004-es és 2007-es keleti bővítését követően bekövetkezett kisebbségi jogi szabályozási környezet romlása témakörében – ahogy már említettük, a kérdés a Minority Intergroup ülésén is többször szerepelt a ciklus során.

2015 áprilisában Csáky Pál, Gál Kinga, Nagy József és Sógor Csaba szervezésében tartottak közmeghallgatást az EP-ben, amely során sürgették az őshonos nemzetiségek problémáinak rendezését az EU egészének stabilitása és demokratikussága érdekében – a 2018 során az EP plenárisa által elfogadott, már említett két dokumentum is ezt a célkitűzést erősítette meg. 2017 márciusában Bocskor Andrea, Csáky Pál, Deli Andor és Sógor Csaba a kisebbségi nyelvek és az államnyelv viszonyrendszere kapcsán tartott rendezvényükön – amelyen részt vettek a külhoni magyar szervezetek vezetői is – azt emelték ki, hogy az EU intézményei és programjai a közösségi kompetenciák hiányában is teret nyitnak az együttműködésre és a tapasztalatcserére az érintett nyelvek védelmében.

Tőkés László flamand és erdélyi magyar politikusokkal közösen tartott 2018. novemberi rendezvényén az önrendelkezés kérdéskörét járta körül, hangsúlyozva, hogy az önrendelkezésnek rengeteg megvalósulási formája lehet, hiszen annak tartalma az érintett közösségek

24 A SZNT európai polgári kezdeményezésében a felperesekre kedvező jogerős döntés csak a ciklus legvégén, 2019. március 7-én született meg, az Európai Unió Bírósága ítéletében kötelezte az EB-t a kezdeményezés bejegyzésére.

helyzetétől és céljaitól függ; míg Nagy József 2014 decemberében a megbékélés témakörében szervezett rendezvényt szlovákiai, magyarországi, észak-ír és lettországi résztvevőkkel.

Kiemelt témaként jelentkezett a ciklus során migráció és az őshonos kisebbségek kérdésköre: az elmúlt évtizedekben a ma már a lakosság jelentős részét kitevő népesség érkezett az adott államon kívülről olyan nemzetiségi területekre, mint Katalónia vagy Dél-Tirol. Ezekben a közösségekben kérdésként merül fel a nyelvi integráció: a helyi vagy az országos többségi nyelv elsajátítása vezet jobb integrációhoz, milyen szerepet játszhat az érintett terület és az állam az integrációs folyamatban és ennek a preferenciának a meghatározásában. Ezek a kérdések közép-európai – így külhoni magyar, litvániai lengyel vagy lengyelországi sziléziai – területeket nem érintenek, de Nyugat-Európában komoly kihívásként jelentkeznek.

A korábbiakban már említettük a függetlenségpárti rendezvények számának növekedését az EP-ben, ezek kapcsán itt azt érdemes hangsúlyozni, hogy a kérdés érzékenysége tekintettel a szervezők tudatosan nagyon erősen európai megközelítést alkalmaztak és Európa-párti kijelentéseket tettek, ez volt tapasztalható például az érintett erők 2017. januári EP-s rendezvényén is.²⁵ A legnagyobb érdeklődést ebben a tekintetben egyértelműen az akkor még hatalomban levő katalán vezetés 2017. január 25-i brüsszeli tájékoztatója vonzotta a Katalónia függetlenségéről szóló népszavazás szükségességéről. Hasonlóképpen kiemelt figyelmet kapott a ciklus során a gazdaság, illetve a média és a kisebbségi-regionális nyelvek kapcsolata; a témakörben több tanácskozás volt az EP-ben és azon kívül is.

Külhoni magyar vonatkozású rendezvények

Sok esetben nem könnyű az előbb említett univerzális európai jellegű rendezvényektől az inkább magyar vonatkozású eseményeket elkülöníteni. Ennek nemcsak a személyi átfedések az okai, hanem az is, hogy a magyar EP-képviselők a legtöbb esetben tudatosan igyekeztek európai dimenziót adni a felvetéseiknek. Mindez annak ellenére is sikerült, hogy jelentős különbségek vannak a külhoni magyar közösségek és más európai közösségek törekvései között.

²⁵ Messze a legnagyobb érdeklődést kiváltó rendezvény az említett eseményt követően az akkor még hatalomban levő katalán vezetés 2017. január 25-i, a Katalónia függetlenségéről szóló népszavazás szükségességéről szóló brüsszeli tájékoztatója váltotta ki.

Voltak természetesen olyan rendezvények is, amelyek kifejezetten külhoni magyar témákat tárgyaltak és elsősorban magyar résztvevőket szólaltattak meg. A külhoni magyarok szempontjából fontos problémákra rámutató rendezvények egyike a Csáky Pál PETI-alelnök és Tőkés László EP-képviselő közös szervezésében 2016. április 5-én – nem a PETI keretein belül – lezajlott közmeghallgatás volt a kommunista rendszerben elkobzott ingatlanok romániai és szlovákiai restitúciójának ügyében. Nagy József 2016 februárjában a szlovákiai magyar iskolák témakörében szervezett rendezvényt, míg 2016 áprilisában Tőkés László tartott az autonómia és az állami stabilitás összefüggéseiről rendezvényt, amelyen mások mellett Gál Kinga képviselőasszony is felszólalt. Szintén Tőkés szervezett tanácskozást 2018 októberében magyar és román értelmiségikkel a regionális autonómiákra épülő román állammodell szükségességéről,²⁶ 2019 márciusában pedig a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE) helyzetéről.

2017 júniusában Bocskor Andrea, Csáky Pál, Deli Andor, Deutsch Tamás, Sógor Csaba és Tőkés László képviselők a külhoni magyar média témakörében szerveztek tanácskozást, amelyen kiemelték, hogy a kisebbségi nyelvű média támogatása az európai sokszínűség megőrzése érdekében közös érdek. 2018 áprilisában pedig Magyarországgal szomszédos öt állam vonatkozásában a magyar nyelvhasználat lehetőségeit vizsgáló rendezvény került megtartásra az EP-ben.

Csáky Pál a szlovákiai magyarok helyzetét bemutató rendezvényt tartott 2016 januárjában, míg 2018 májusában külhoni magyar politikai vezetők, szakértők és EU-s hivatalnokok segítségével az európai uniós szintű kisebbségvédelmi jogi keret kialakításának kérdését körbejáró tanácskozást rendezett. Ennek egyfajta folytatásaként szervezte meg a *Kárpát-medencei magyarság – Európai jövő* című konferenciáját 2018. november 29-re, amely az áttekintés mellett célként fogalmazta meg a 2014–2019-es ciklus eredményeinek összefoglalását és annak a mandátumukat 2019-ben megkezdő uniós intézményekhez való eljuttatását.

Tekintettel a szerb csatlakozási folyamat előrehaladására, kifejezetten fontos szerep jutott a magyarországi listáról bejutott délvidéki politikusnak, Deli Andornak. A képviselő nemcsak részt vett más kisebbségi EP-képviselőkkel közösen nemzetiségi vonatkozású rendezvények megszervezésében, de több alkalommal is Brüsszelbe, illetve Strasbourgba utaztatta anyaszervezete, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), illetve a magyarországi

26 A rendezvény a 2018. október 12-én Kolozsváron elindított folyamat európai nyitánya volt. A Kolozsváron elfogadott nyilatkozatban a magyar és román nemzetek és államok közös érdekei és az autonómia-törekvések legitím volta mellett tettek hitet romániai román és magyar értelmiségiek. A Közös Román–Magyar Centenárium Nyilatkozat elérhető. Letöltés helye: <http://emnt.org>; letöltés ideje: 2019. 01. 03.

szerb közösség képviselőit és tevékenyen hozzájárult például a szerbiai nemzeti tanácsok helyzetének bemutatásához.

A magyarországi listáról mandátumot szerzett Bocskor Andrea már a ciklus elejétől kezdve hangsúlyt helyezett szülőföldje, Kárpátalja brüsszeli bemutatására, ennek érdekében szervezett először 2015 tavaszán Kárpátaljai Napokat, amit további rendezvények követtek az elkövetkező években. Sajnálatos aktualitást kapott viszont Ukrajna az új oktatási törvény 2017. szeptemberi elfogadását követően. Bocskor Andrea már a módosítást követően azonnal rendezvényeken igyekezett az EP-t tájékoztatni a módosítás valódi tartalmáról és veszélyeiről, illetve jelentős szerepe volt abban is, hogy Antonio Tajani EP-elnök levélben és személyes találkozások során is felhívta Ukrajna vezetésének figyelmét az európai értékekre és a kisebbségi jogok védelmének fontosságára.²⁷ Ennek érdekében többször szervezett olyan brüsszeli programokat a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vezetőinek, amelyek során a szélesebb közönséget vagy például az EP-elnökét vagy az EB-t tájékoztathatták a kialakult helyzetről. (Mindazonáltal amikor 2018 májusában az ukrán ortodox egyház vezetőjének, Filaret pátriárkának a részvételével tartottak rendezvényt az EP-ben az ukrán társadalom átalakulásáról és az egyházak társadalmi dialógust előmozdító szerepéről, akkor nemhogy nem említették a kisebbségi kérdés fontosságát, de a Sógor Csaba EP-képviselő által ebben a vonatkozásban feltett kérdést is megválaszolatlanul hagyták.²⁸)

Az emlékévek megünneplése is szerepet kapott: Tőkés László 2016 novemberében Márton Áronról emlékezett meg a gyulafehérvári püspök emlékévének keretében. Sógor Csaba és Tőkés László – más EP-képviselőkkel közösen – 2017 októberében több rendezvényen is megemlékeztek a reformáció 500. évfordulójáról, míg Winkler Gyulával kiegészülve 2018 januárjában az erdélyi szabad katolikus és evangélikus vallásgyakorlást kimondó tordai országgyűlés 450. évfordulójáról.

27 Az EP-ben tapasztalható ellenszél erősségét jól mutatja, hogy az EP Külügyi Bizottságában (AFET) lezavazta a többség azt, hogy a törvénymódosítást követő első strasbourgi plenáris során kérjék az ukrainai helyzet napirendre tűzését.

28 A magas szintű rendezvény megszervezésében, amelynek során 2014-et követően második alkalommal látogatott az EP-be Filaret pátriárka és amelyen Johannes Hahn bővítésért felelős biztos mellett Mairead McGuinness EP-alelnök is részt vett, magyar EP-képviselőket nem vontak be.

Más jellegű rendezvények

Ahogy a magyar EP-képviselők, úgy mások is sok rendezvényt tartottak saját közösségeik érdekében. Kifejezetten aktívak voltak a katalán EP-képviselők, akik folyamatos rendezvényeken – és frakciókon át lépve – tájékoztattak az EP-ben a 2014-es – el nem ismert – függetlenségi népszavazás következményeiről és a mélyülő spanyolországi politikai válságról.

Gyakori volt az is, hogy EP-képviselők nem az általuk képviselt közösség ügyében vállaltak aktív szerepet: Sógor Csaba például rendszeresen szervezett rendezvényt a tibeti, belső-mongóliai és az ujjur helyzet kapcsán a kínai nemzetiségi elnyomásról – sőt a 2017 októberében megalakított ujjur baráti tagozatnak társelnöke is lett – vagy például 2016 márciusában a hivatalosan el nem ismert görögországi török kisebbség problémáiról.²⁹

Bár a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó magyar EP-képviselők mind az Európai Néppárt (EPP) tagjai voltak a 2014–2019-es ciklusban, nem csak ez a képviselőcsoport foglalkozott nemzetiségi kérdésekkel az EP-ben. Kifejezetten aktív volt – köszönhetően leginkább a katalán és lengyel sziléziai tagok – a Zöldek/Európai Szabad Szövetség (G/EFA), amelynek tagja az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) és a szlovákiai Magyar Kereszténydemokrata Szövetség (MKSZ). E szervezet például katalán és Meszerics Tamás magyar EP-képviselő szervezésében arra mutatott rá 2016. januári rendezvényén az 1946–1948-as szlovákiai deportálásokról kapcsán, hogy formális bocsánatkérés nélkül nem képzhető el előrelépés.

Az Egységes Európai Baloldal/Északi Zöld Baloldal (GUE/NGL) elsősorban a baszk, ír és ciprusi tagok, az Európai Konzervatívok és Reformisták (ECR) pedig a függetlenségpárti Új-Flamand Szövetség (N-VA) tagsága következtében vett részt kisebbségi vonatkozású rendezvényeken. Habár a magyar nyelvű olvasó fejében nem kapcsolódik össze a Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért (ALDE) képviselőcsoport és a nemzetiségi kérdések megvitatása, az ott helyet foglaló képviselők, például a Minority Intergroup társelnökségét is betöltő finnországi svéd Nils Torvalds vagy a horvátországi isztriai képviselő révén ez a frakció is érintett volt kisebbségi kérdések tárgyalása során.

Az EP-ben rengeteg megemlékezést is tartanak, akár konferencia nélkül is. Magyar vonatkozásai miatt ezek közül például a 2018. június 27-i *Romániai német kisebbség: A multikulturalizmus példája az egyesült Európában* című rendezvényt emelendő ki, amelyet Siegfried

29 Ez utóbbi esemény majdnem botrányba fulladt, mert eltérően a kínaiaktól, akik nem jelentek meg a vonatkozó eseményeken, a 2016. márciusi rendezvényt a szélsőjobboldali Arany Hajnal EP-képviselői megpróbálták megakadályozni. A szóváltást mutató videó elérhető. Letöltés helye: www.xryshaygh.com; letöltés ideje: 2019. 04. 10.

Mureşean román EP-képviselő szervezett, és amelyen a Romániai Németek Demokrata Fórumának elnöke mellett a bukaresti német nagykövet is felszólalt. Hasonló rendezvény volt a 2018 szeptemberében tartott román centenáriumi konferencia is, ami viszont az előzővel szemben csak román nyelvű hallgatóságot tudott megszólítani.

Összegzés

A 2014–2019-es ciklusban sem sikerült áttörést elérni a nemzetiségi kérdések EU-s megközelítésében, de elsősorban az Európai Unió Bíróságának két említett döntése hosszabb távon utat nyithat a változás előtt. Az EP tevékenysége sem lebecsülendő annak ellenére sem, hogy hatalmas előrelépésre nem került, nem kerülhetett sor; a nemzetiségi problémák a napirenden maradtak, sőt bizonyos ügyekben némi előrelépés is történt. Az is bebizonyosodott azonban újfent, hogy az egyes kisebbségi közösségek problémái ügyében nem az európai intézményektől kell várni a megoldást, ezek a fórumok csak a probléma napirenden tartásával tudnak/hajlandóak esetleg pressziót kifejteni, a megoldást mindig a hazai terepen kell megtalálnia a többségnek és a kisebbségnek.

Nem mehetünk el viszont amellett a tény mellett sem, hogy az EP-elnök és elsősorban Bocskor Andrea, de a többi magyar EP-képviselő kiállása ellenére az EP egésze – csakúgy mint az EU vagy a NATO – nem tudta kiemelni a kárpátaljai magyarság jogfosztásának kérdését az Ukrajna geopolitikai útjára irányuló orosz–ukrán küzdelem kontextusából. A geopolitika illetően „győzelme” az egyetemes emberi jogok felett nagyon rossz szájízű keltett és valahol az európai gondolat gyengítését is eredményezte. Ennek hangsúlyozása azért fontos, mert ez visszakapcsol a sokat emlegetett koppenhágai dilemma kérdéséhez és elsősorban ahhoz, hogy ha az EU értékközösségként határozza meg magát, akkor miért nem lép fel egységesen és konzekvensen a nemzetiségek érdekében is, ahogy azt teszi más társadalmi csoportok és értékek védelmében.

Ha az írás címére visszatekintünk, akkor ez a keserű megjegyzés talán azt az érzést erősítheti bennünk, hogy az EP-ben párhuzamos monológok zajlottak az elmúlt fél évtizedben, a kisebbségi kérdésben érintett képviselők saját körben beszéltek meg a közösségeik kérdéseit, miközben az EU-ban – egyelőre – lényeges előrelépés nem történt. Mégis úgy véljük azonban, hogy a megoldás csak a konstruktív párbeszéd útján lehetséges, ezért célszerű az elmúlt évek eseményeit, rendezvényeit, dokumentumait és megszólalásait olyan sürgetéseknek felfogni, amelyek a közös érdeket, az európai értékközösség nemzetiségi közösségekre való kiterjesztését segítik elő – egy egyenlőbb, igazságosabb és polgárközelibb Európa érdekében.